

Zaprimljeno: 09.10.2011.

Pregledni članak

UDK: 376.5 -053.6

SPECIFIČNOSTI SAVJETOVANJA MALOLJETNIH POČINITELJA KAZNENIH DJELA

SAŽETAK

Sadržaj rada usmjeren je na predstavljanje i problematiziranje bitnih aspekata savjetovanja maloljetnih počinitelja kaznenih djela. Iz razloga nedovoljne istraženosti savjetovanišnog rada s mladima u sukobu sa zakonom, mišljenje je stručnjaka kako je potrebno definirati pristup savjetovanja maloljetnih počinitelja kaznenih djela i populacije u riziku. Naglasak u radu stavljen je na posebnosti savjetovanja maloljetnih počinitelja kaznenih ili prekršajnih djela, na zakonsko određenje provedbe posebne obaveze uključivanja u individualni ili grupni psihosocijalni tretman u savjetovaništu za mlade, sadržaj savjetovanja te je napravljen prikaz provjere uspješnosti takvih tretmanskih programa. Rad nastoji prikazati trenutnu raznolikost u savjetovanju maloljetnih počinitelja kaznenih i prekršajnih djela, kroz kompleksnost pristupa i modaliteta programa koja postoji na provedbenoj razini. Kao okvir za integraciju prikupljenih spoznaja iz literature poslužila je Hortonova shema (1996) u kojoj su predložene osnovne sastavnice modela savjetovanja, a to su: struktura procesa i teme, principi promjene, procesi promjene te mehanizmi promjene. Zaključno, u radu se promišlja o nužnosti kreiranja standarda provedbe i kvalitete savjetovanišnog rada za mlade u sukobu sa zakonom te se predlažu područja u kojima je potrebno definirati standarde koji mogu poslužiti kao opći okvir za stručne rasprave na tu temu.

Ključne riječi: savjetovanje maloljetnih počinitelja kaznenih djela, posebna obaveza uključivanja u individualni ili grupni psihosocijalni tretman u savjetovaništu za mlade, standardi kvalitete

UVOD

Tijekom adolescencije raste broj ponašanja kojima mladi ugrožavaju sebe i druge, poput zlouporabe sredstava ovisnosti, krađe, nepohađanja nastave ili prekida školovanja, vandalizma ili nasilničkog ponašanja. Ona se promatraju dvojako – kao uzrok ili kao posljedica socijalnih, emocionalnih i mentalno – zdravstvenih teškoća, a nekima od njih mladi krše zakonske norme. No, mladi s takvim obilježjima ponašanja nisu samo počinitelji kaznenih djela, prekršaja ili normi ponašanja. Najčešće ih povezuje još jedno zajedničko obilježje, zbog čega termin „djeca i mladi u riziku“ dobiva primjereno značenje. Radi se o izloženosti raznim štetnim okolnostima ili uvjetima, uključujući fizičko i seksualno zlostavljanje, emocionalno i psihičko zanemarivanje, zlouporabu sredstava ovisnosti, druženje s vršnjacima neprihvatljiva ponašanja ili o ostalim okolnostima koje su opasne za razvoj mlade osobe (Granello i Hanna, 2003). Nekoliko je razloga zašto savjetovanje kao oblik pomoći u ovom životnom razdoblju može biti značajno.

Sadržaj rada bit će usmjeren na predstavljanje i problematiziranje nekih bitnih aspekata savje-

tovanja namijenjenog maloljetnim počiniteljima kaznenih djela – od specifičnosti savjetovanja maloljetnih počinitelja, zakonskog određenja provedbe te intervencije, sadržaja mjere, do predstavljanja primjera programa. U radu će se nastojati prikazati trenutna raznolikost savjetovanja, posebice savjetovanja maloljetnih počinitelja kaznenih djela, kroz kompleksnost u pristupima i modalitetima programa na provedbenoj razini. Iako ta raznolikost može imati pozitivne strane, posebno na razini izvedbe sa svrhom zadovoljenja različitih potreba korisnika mjere, ujedno može doprinijeti nerazumijevanju, podrazumijevanju i nedovoljnom uvidu u specifičnosti savjetovanja ove populacije. Temeljem navedenog, cilj rada je sumiranjem postojećih spoznaja iz literature, omogućiti bolje razumijevanje posebne obaveze uključivanja u individualni ili grupni psihosocijalni tretman u savjetovaništu za mlade. Kako su dosadašnje spoznaje prvenstveno usmjerene na procjenu uspješnosti savjetovanja kao vrste intervencije, očekuje se da će prikaz tih rezultata omogućiti generiranje prijedloga za poboljšanje provedbe ove posebne obaveze u Republici Hrvatskoj.

ŠTO JE SAVJETOVANJE

Koliko se god termin savjetovanja vrlo široko koristi, od sveobuhvatne intervencije, pa do jedne od tehnike pomaganja osobi, još uvijek nedostaje teorijski okvir koji integrira principe i osnovne koncepte savjetovanišnog pristupa. Block (2000) definira savjetovanje u širem smislu. Navodi da je to tehnika koja se koristi svaki puta kada pomagač nastoji promijeniti ili poboljšati situaciju osobe u potrebi, ali nema direktnu kontrolu nad implementacijom promjene. Opisuje kako se savjetovanje ne događa izravno u sustavu osobe, poput nekih drugih intervencija (npr. mentoriranje), već je utjecaj posredan. Osoba sama mora provesti promjene u vlastitom životu i okruženju. Savjetovanje podrazumijeva profesionalni odnos između savjetovatelja/ice i osobe u potrebi¹. Najčešće se radi o individualnom radu s osobom, no može obuhvaćati i rad s grupom. Svrha je pomoći korisniku u razumijevanju, prihvaćanju i razjašnjavanju određenih pogleda na život, te u učenju načina postizanja ciljeva koje je osoba sama sebi postavila, kroz smislene izbore utemeljene na činjenicama i promišljanjima (Burks i Steffle, 1979, prema McLeod, 2001). Ono podrazumijeva primjenu principa mentalnog zdravlja, psihološkog i ljudskog razvoja, kroz kognitivne, afektivne, ponašajne i sistemske intervencije s ciljem osobnog rasta pojedinca (ALCA Counseling Association, 1997).

Nekoliko je pristupa u definiranju savjetovanja. Jedan od tih proizlazi iz terapijskih pristupa pri čemu je savjetovanje definirano kroz osnovne postavke specifičnog terapijskog pristupa na kojima se temelji rad s osobom u potrebi. Definiranje savjetovanja moguće je i putem ciljeva koje se tijekom savjetovanja žele ostvariti. McLeod (2001), uzimajući u obzir raznolikost teorijskih modela i same svrhe savjetovanja, naglašava da postoji velika varijabilnost u definiranju ciljeva savjetovanja. Neki od ciljeva, koji su implicitno ili eksplicitno naglašeni u različitim pristupima su:

- Samouvid: razumijevanje nastajanja emocionalnih teškoća, vođenje u povećanju kontrole nad mislima i osjećajima;
- Samosvijest: postizanje većeg uvida nad mislima i osjećajima kojih osoba nije htjela ili nije mogla biti svjesna te razvoj boljeg zapažanja što drugi misle o njoj;
- Samoprihvatanje: razvoj pozitivnog stava prema sebi;

- Samoaktualizacija: postizanje ciljeva u smjeru većeg zadovoljenja potreba;
- Rješavanje problema: iznalaženje rješenja za specifične probleme koje klijent ne može riješiti samostalno; postizanje općih kompetencija rješavanja problema;
- Psihološka edukacija: stvaranje mogućnosti da osoba stekne ideje i tehnike s kojima će razumjeti i kontrolirati vlastito ponašanje;
- Stjecanje socijalnih vještina: učenje i korištenje socijalnih i interpersonalnih vještina poput kontrole ljutnje, započinjanje i završavanje razgovora, asertivnosti;
- Kognitivna promjena: modifikacija iracionalnih stavova ili obrazaca razmišljanja koji su povezani sa samodestruktivnim ponašanjem ili ponašanjem koje šteti drugima;
- Ponašajna promjena: modifikacija neprihvatljivih obrazaca ponašanja koji su povezani sa samodestrukcijom ili povređivanjem drugih;
- Sistemska promjena: prihvaćanje promjene u skladu s pravilima i funkcioniranjem različitih sustava (obiteljskog, radnog, školskog okruženja);
- Osnaživanje: rad na vještinama, osvještavanju i znanju koje će omogućiti osobi da se konfrontira sa socijalnim nejednakostima;
- Restitucija: pomoć osobi da ispravi štetu načinjenu ranijim destruktivnim ponašanjima.

McLeod (2001) naglašava kako je tijekom savjetovanja teško obuhvatiti sve nabrojane ciljeve. Fokus najčešće proizlazi iz teorijskog/terapijskog pristupa. Tako će kod stručnjaka psihodinamskog usmjerenja cilj savjetovanja biti razvoj samouvida osobe, dok će kod stručnjaka kognitivno – bihevioralnog usmjerenja naglasak biti na upravljanju i kontroli ponašanja.

Raznolikost u pristupima, teorijskom utemeljenju te u širokoj problematici zbog kojih osobe mogu doći na savjetovanje, stvara teškoću u sažetom definiranju. Jasno definiranje savjetovanja kao intervencije podrazumijeva uzimanje u obzir mnogih čimbenika i okolnosti, od pomagača, uvjeta, osobe u potrebi, profesionalne etike. Jedna od takvih sveobuhvatnih je i definicija Britanskog udruženja za savjetovanje i psihoterapiju, koja se često spominje na međunarodnoj razini u raspravama usmjerenim na traganje za jedinstvenom definicijom savjetovanja (Dryden, 2006; Sheppard, 2011; National Board for Certified Counselors, 2011), a koja glasi:

¹ Termin koji se najčešće koristi za osobu koja dolazi u savjetovanišni tretman je klijent, dok u literaturi iz područja socijalnopedagoških intervencija najčešće se radi o korisniku usluga.

Savjetovanje podrazumijeva susretanje klijenta i savjetovatelja u sigurnim i povjerljivim uvjetima s ciljem istraživanja teškoća koje klijent ima ili proživljava, odnosno razloga nezadovoljstva vlastitim životom. Zbiva se na zahtjev osobe/klijenta i nitko ne može biti „poslan“ na savjetovanje. Slušajući pažljivo, savjetovatelj može steći uvid u teškoće iz klijentove perspektive i pomoći mu u stjecanju jasnijeg uvida problema, eventualno i iz druge perspektive. Savjetovanje stvara mogućnost za promjenu, ne uključuje davanje savjeta ili direktnih uputa što bi osoba trebala poduzeti. Savjetovatelj ne procjenjuje i ne iskorištava klijenta. Tijekom savjetovanja, klijent može istražiti razne aspekte vlastitog života te slobodno i otvoreno pričati o njima. Najčešće, potisnuti osjećaji poput ljutnje, anksioznosti, žalosti i srama mogu biti vrlo intenzivni te savjetovanje nudi mogućnost istraživanja tih osjećaja, kao i njihovo lakše razumijevanje. Prihvatanje i poštovanje klijenta ključna je stavka savjetovanja, a kako se razvija odnos, tako se razvija i povjerenje između savjetovatelja i klijenta, koje omogućuje klijentu da sagleda mnoge aspekte vlastitog života, poput odnosa ili samog sebe, o kojima do sada nije razmišljao ili s kojima se nije mogao suočiti. Savjetovatelj može pomoći klijentu u razmatranju ponašanja i situacija koje se osobi čine problematične te pronaći područje života u kojem može inicirati početnu promjenu. Savjetovatelj može pomoći osobi u sagledavanju mogućnosti koje ima i pomoći mu u odlučivanju koja od njih je za njega najbolja.

Bilo da se savjetovanje definira kroz pristupe, ciljeve ili na procesnoj razini, uvijek se naglašava nužnost stvaranja povjerenja, pomoć osobi u vlastitom razumijevanju i razjašnjavanju određenih pogleda na život, stvaranje mogućnosti promjene i pomoć u odlučivanju.

Da je teško sveobuhvatno definirati savjetovanje, govori i primjer savjetovanja specifičnih populacija, poput djece i mladih ili počinitelja kaznenih djela, gdje se uvode novi elementi poput spremnosti na promjenu, motivacije i motiviranja te se problematizira postavka o „upućivanju“ osobe na savjetovanje.

SAVJETOVANJE POČINITELJA KAZNENIH DJELA

Savjetovanje kao tehnika pomoći proširila se u mnoga područja ljudskog djelovanja, a jedno od njih je i savjetovanje počinitelja/ica kaznenih djela (*counseling of offenders*). Fokus tog savjetovanja je na osnaživanju i poučavanju osobe za činjenje

prosocijalno usmjerenih izbora (Masters, 2004). Na svrhu savjetovanja počinitelja kaznenih djela najčešće se gleda kroz pomoć pojedincu i zaštitu zajednice. Jedan aspekt podrazumijeva pomoć počinitelju u razumijevanju i prevladavanju unutarnjih i vanjskih konflikata te razvoj prosocijalnog mišljenja i prosocijalnih obrazaca ponašanja. Drugi aspekt odnosi se na smanjenje budućeg delinkventnog ponašanja, iz čega proizlazi da se uspjeh savjetovanja promatra kroz prizmu (ne)recidivizma, odnosno generalne prevencije (Sun, 2008).

Kao što se termin savjetovanje koristi i za označavanje sveobuhvatne intervencije ili kao jedne od tehnika rada, termin savjetovanja počinitelja kaznenih djela (*correctional counselling*) može se također definirati na razne načine. Sun (2008) definira savjetovanje počinitelja kaznenih djela kao:

- pomoć u postizanju optimalnog rasta i razvoja, opće dobrobiti i života bez kaznenih djela,
- rad s osobama u potrebi s raznolikim socijalnim problemima kao i
- rad i s osobama iz okruženja osobe počinitelja kaznenih djela.

Na taj način termin podrazumijeva procjenu, pripremu i provedbu učinkovite intervencije bilo u institucionalnim uvjetima ili u zajednici.

Iz predstavljenih opisa vidljivo je kako se u stručnoj literaturi (Masters, 2004; Sun, 2008) pojam savjetovanja koristi kao tehnika rada u sklopu raznolikih intervencija i na različitim razinama unutar sustava – u institucionalnim uvjetima, tijekom provedbe intervencija u zajednici ili u sklopu posttretmanske zaštite, odnosno, termin se koristi u širem smislu.

Suprotno tome, ovaj rad će nastojati uže odrediti savjetovanje počinitelja kaznenih djela pri čemu će za jasnije određivanje poslužiti zakonski okvir. Kako su u fokusu ovog rada maloljetnici i mlađi punoljetnici, pod tim pojmom će se podrazumijevati specifična intervencija prema počiniteljima kaznenih djela odnosno mladima u sukobu sa zakonom.

SAVJETOVANJE KAO INTERVENCIJA UTEMELJENA NA ZAKONU

Uključivanje u pojedinačni ili skupni rad savjetovatelja za mlade jedna je od posebnih obaveza koju je u Republici Hrvatskoj bilo moguće odrediti maloljetniku ili mlađem punoljetniku sukladno Zakonu o sudovima za mladež (čl. 9.; NN 111/97) ili Prekršajnom zakonu (čl. 67.; NN 107/07) nakon što počini kazneno djelo ili prekršaj. Novim Zakonom o sudovima za mladež (NN 84/11, čl. 10.)

promijenjen je naziv posebne obaveze u *uključivanje u pojedinačni ili skupni psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade*. Svrha ove mjere, jednaka je svrsi ostalih odgojnih mjera – da se zaštitom, brigom, pomoći, nadzorom i školovanjem izvrši povoljan utjecaj na razvijanje maloljetnikove cjelokupne ličnosti i jačanje njegove osobne odgovornosti (Zakon o sudovima za mladež, čl. 6.; Prekršajni zakon, čl. 66.). Kako se intervencije prema maloljetnicima sastoje od dvije komponente – komponente nadzora i komponente tretmana (Smith, 2006), u provedbi ove posebne obaveze tretmanska komponenta je dominantna, što podrazumijeva aktivnosti čija je namjera utjecanje na pozitivne promjene u ponašanju, dok je strukturiranje i kontrola, odnosno komponenta nadzora posredna.

Posebnu obavezu provodi Centar za socijalnu skrb (Zakon o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje, NN 153/09). Mjera se može izreći u predpripremnom postupku, na način da državno odvjetništvo uvjetuje nepokretanje postupka prema maloljetniku ispunjenjem određene obaveze (NN 84/11, čl. 72.), može biti izrečena nakon provedenog kaznenog postupka, samostalno ili u kombinaciji s drugim mjerama. Bilo da se radi o predpripremnom postupku ili o sudskoj mjeri, Zakon ističe da je kriterij za izbor ove mjere maloljetnikova spremnost na suradnju pri njenom ostvarivanju.

Posebna obaveza može se izvršavati u centru za socijalnu skrb ili izvan njega, u udrugama građana ili pravnim osobama koje su registrirane i ispunjavaju propisane uvjete za obavljanje djelatnosti socijalne skrbi u području odgoja i rada s mladima. Jednom godišnje ministarstvo nadležno za poslove socijalne skrbi u suradnji sa sudom za mladež i državnim odvjetništvom ažurira popis pravnih osoba u kojima se provode posebne obaveze. Posebna obaveza može

se provoditi kao individualni ili kao grupni oblik rada. Spomenutim zakonima ograničeno je trajanje mjere na godinu dana.

Mogućnost izricanja ili nalaganja mjere moguća je od 1998. godine na temelju Zakona o sudovima za mladež, dok od 2008. godine postoji mogućnost izricanja sukladno Prekršajnom zakonu. Statistički podaci u tablici 1 ukazuju na činjenicu da tijekom promatranog razdoblja (2003. – 2010.) raste broj donesenih odluka o provedbi posebnih obaveza. No, uočljivi su i određeni trendovi. Omjer posebnih obaveza naloženih u predpripremnom postupku u odnosu na one izrečene nakon sudskog kaznenog postupka raste, što znači da stručnjaci sve češće odlučuju ovu mjeru koristiti u zamjenu za nepokretanje sudskog kaznenog postupka. Iz pokazatelja o broju posebnih obaveza izrečenih nakon prekršajnog postupka, vidljivo je da se i po ovoj osnovi mjera izriče sve češće. No, važno je napomenuti kako na trendove zasigurno utječu i mogućnosti provedbe spomenute mjere, u smislu poticanja razvoja programa koji provode savjetovanje maloljetnih počinitelja.

U analizi posebne obaveze može poslužiti Cohenov okvir za opisivanje intervencija (1995, prema Žižak, 2010). On se sastoji od šest dimenzija (teorijska podloga, stupanj strukturiranosti, fokus intervencije, korisnici koje intervencija obuhvaća, duljina trajanja te učestalost/intenzitet kontakata korisnika i pomagača) te u skladu s tim posebna obaveza uključivanja u pojedinačni ili skupni psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade može se opisati na sljedeći način.

U teorijskoj podlozi ove intervencije nužna je teorija koja objašnjava način promjene ponašanja, a ona najčešće ovisi o teorijsko – terapeutskom pristupu pomagača, programa ili institucije. Pristupom korisniku pripada u izravne intervencije (aktivnosti

Tablica 1. Broj maloljetnika i mladih punoljetnika u Republici Hrvatskoj s izrečenom/ uvjetovanom posebnom obavezom uključivanja u rad savjetovališta za mlade te prikaz osnove izricanja (Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, 2010, 2009, 2008, 2007, 2006, 2005, 2004, 2003)

Osnova izricanja posebne obaveze	Nakon prekršajnog postupka	Nakon sudskog kaznenog postupka	U predpripremnom postupku	Ukupno
Godina				
2010	171	218	496	885
2009	105	323	521	949
2008	4	168	442	614
2007	-	165	430	595
2006	-	214	438	652
2005	-	160	371	531
2004	-	273	401	674
2003	-	220	401	621

kojima se pomaže osobi ostvariti promjenu u međuljudskim odnosima, samoj sebi ili u određenoj situaciji kroz procese koji se zbivaju izravno između te osobe i pomagača). U pravilu, radi se o intervenciji s niskim stupnjem unaprijed određene strukture posebno u individualnom pristupu, te korisnik zajedno sa stručnjakom utječe na sadržaj i tijek intervencije. Ukoliko se radi o grupnom pristupu, najčešće je riječ o polustrukturiranoj mjeri, koja na početku može biti visokostrukturirana te s vremenom postajati fleksibilnija, pod utjecajem grupnih procesa. Područja koje se obuhvaćaju intervencijom proizlaze iz potreba korisnika, bez obzira na strukturiranost intervencije. Najčešće je fokus ove intervencije jedan vrlo specifičan problem, no obzirom na stupanj maloljetnikove spremnosti na promjenu ona može biti usmjerena i na cjelokupno maloljetnikovo funkcioniranje. Ova je mjera, prema Cohen (1995, prema Žižak, 2010), najčešće kratkotrajna (intervencije koje traju između 15 i 30 tjedana i koje se provode s mladima koji su procijenjeni nisko ili umjereno rizični).

Mjera koncipirana na ovaj način opisana je u literaturi. Pripada području intervencija u zajednici, koju provode neprofitne lokalne ili državne organizacije. Nieto (1996) za primjer opisuje procjenu i savjetovanje u zajednici kao alternativu kaznenom procesuiranju. Navodi da je mjera namijenjena prijestupnicima za koje se procjenjuje da bi mogli imati koristi od rano – interventnih mjera. Najčešće su to mladi koji su prvi puta počinili kazneno djelo. Nieto (1996) smatra da je savjetovanje najčešće usmjereno na školovanje, razvoj vještina vezanih uz zaposlenje, zloupotrebu alkohola ili drugih sredstava ovisnosti. Ukoliko se ne radi o predpripremnom postupku, izriče se mjera koja pripada području intenzivnih programa nadzora. Ukoliko je riječ o nasilnim deliktima, osobe mogu biti uključene samo u specijalizirane grupe. Programi individualnog savjetovanja najčešće obuhvaćaju nekoliko vrsta psihosocijalnih tretmana ovisno o potrebama osobe, primjerice usmjerenih na zloupotrebu alkohola i droga, kontrolu ljutnje i agresivnosti ili je fokus programa usmjeren na vrstu prijestupništva (počinitelji obiteljskog nasilja ili seksualnih delikata).

PROCJENA UČINKOVITOSTI PROGRAMA SAVJETOVANJA MALOLJETNIH POČINITELJA KAZNENIH DJELA

U Republici Hrvatskoj nema službenih i objavljenih provjera uspješnosti provedbe savjetovanja maloljetnih počinitelja kaznenih djela, no procjena učinkovitosti postoji u stranoj literaturi. Prije

iznošenja rezultata, važno je pojasniti na koji se način zaključuje o učinkovitosti ove metode rada. Procjena učinkovitosti programa najčešće se provodi u odnosu na specifičan program, koji pripada nekoj široj, generičkoj kategoriji programa (npr. individualno savjetovanje, grupno savjetovanje, obiteljska terapija, treninzi socijalnih vještina). U meta – analizama, njihova učinkovitost se najčešće generalizira na cijelu kategoriju programa, pri čemu se zanemare okolnosti provedbe i sadržaj programa. Obzirom da takvi generalizirani rezultati ne mogu pružiti dovoljno diferenciranu sliku, u ovom predstavljanju koristit će se kombinirani pristup. Prvo će biti predstavljene vrste programa koje ukazuju na najveću učinkovitost te čemu se pripisuje ta učinkovitost, a potom će kao primjer biti prikazan jedan od programa s rezultatima evaluacije.

Iako su u početku savjetodavni programi ukazivali na slabe rezultate uspješnosti (60–te godine 20–og stoljeća), ponajviše zbog slabe konceptualizacije, nestabilnih tretmanskih grupa te zbog vođenja tretmanskih grupa od strane nedovoljno educiranih savjetovatelja (Gendreau, Smith i French, 2006), mnogo je promjena učinjeno kako u samim programima tako i u provjeri učinkovitosti. Lipsey i suradnici (2010) analizirali su rezultate 548 evaluacijskih studija intervencija prema počiniteljima kaznenih djela, pri čemu je za odabir studije jedan od važnih kriterija bilo postojanje kontrolne skupine. Za međusobnu usporedbu, studije su podijelili prema tretmanskoj filozofiji (restitucija, savjetovanje, treninzi vještina i višestruke intervencije). Programska kategorija koja je ukazala na najvišu stopu smanjenja recidivizma bilo je savjetovanje. Pri daljnjoj razradi programske kategorije savjetovanja, pokazalo se da grupno savjetovanje pokazuje najveći učinak u smanjenju stope recidivizma (u odnosu na individualno savjetovanje, obiteljsko, obiteljsko krizno, vršnjačko, kombinirano savjetovanje i mentoriranje).

Drake, Aos i Miller (2009) analizirajući programe koji bi mogli reducirati buduću delinkventnu aktivnost maloljetnih počinitelja kaznenih djela i na taj način prevenirati institucionalni tretman dolaze do zaključka o tome koji su programi učinkoviti. Programi s najvećom stopom smanjenja budućeg delinkventnog ponašanja su funkcionalna obiteljska terapija (-18,1%), multidimenzionalni tretman u udomiteljskoj skrbi (-17,9%), a zatim psihoterapija i savjetovanje (-16,6%). Slično navode i Henggeler i Schoenwald (2011), ali pritom ističu i osnovne elemente učinkovitih programa: baziraju se na rizičnim čimbenicima, odvijaju se u okruženju maloljetnika

i temelje se na ponašajnoj komponenti, jasno su određeni, odnosno, izvedba programa temeljena je na protokolima i kriterijima koji osiguravaju kvalitetu izvedbe te se provedba programa prati i nadzire. Sortino (2000, prema Lipsey, Wilson, Cothorn, 2000) navodi da intervencijski programi koji pokazuju naj-snažniji i konzistentni utjecaj na smanjenje recidivizma maloljetnika jesu oni koji se zbivaju u zajednici, čiji se rad temelji na individualnom savjetovanju i multi – sistemskoj terapiji, a sadržaj im je usmjeren na interpersonalne vještine i na ponašajnu komponentu. Ujedno, uspješne intervencije podižu maloljetnikovu razinu moralnosti te se temelje na uspješnoj komunikaciji između maloljetnika i odrasle osobe.

Moody (1997, prema Wilson, Bouffard, Mackenzie, 2005) je evaluirao program savjetovanja maloljetnih počinitelja kaznenih djela u paru koji se sastojao od rada savjetovatelja s dva adolescenta koji se ne poznaju od ranije s ciljem razvijanja socijalnih vještina. Program se sastojao od diskusije moralnih dilema koristeći kognitivno bihevioralne metode rada. Odvijao se u institucionalnom tretmanu i u odnosu na kontrolnu grupu iz iste institucije, a ukazivao je na veću učinkovitost koja je pripisana fokusu rada – iskripljena uvjerenja. No ne smije se zanemariti činjenica da se radi o evaluaciji programa s malim brojem korisnika (N – 28).

Analizirajući uspješnost savjetodavnih intervencija, nemoguće je zanemariti tretmansku filozofiju (odnosno psihoterapeutsku tradiciju) na kojoj se programi temelje². Za tretmane koji uključuju savjetovanje i primjenu psihoterapijskih tehnika bitno je da su prilagođeni razvojnoj (psihosocijalnoj i kognitivnoj) dobi osobe koja dolazi u tretman. U sustavnom pregledu psihoterapijskih tretmana za djecu i adolescente, Weisz i Hawley (2002, prema Holmbeck, Greenley i Franks, 2003), ističu kako od 25 empirijski utemeljenih tretmana, njih 14 pokazuje učinkovitost u tretmanu adolescenata. Specifičnost tih tretmana je u tome što uzimaju u obzir razvojne zadatke adolescencije, odnosno, značaj vršnjačkih skupina, želju za autonomijom, razlike u kognitivnom rezoniranju, motivaciju (koja može biti niža kod adolescenata posebno onih koji su više usmjereni na odnose s vršnjacima od onih koji su usmjereni na odnose s roditeljima ili odraslima općenito).

Jedan od psihoterapeutskih pravaca koji u najvećoj mjeri izvještava o pozitivnim učincima u radu s maloljetnim počiniteljima kaznenih djela je

multisistemska terapija. Ti rezultati pripisuju se sveobuhvatnom pristupu problemu, odvijanju u prirodnom okruženju osobe – u obiteljskom okruženju i u zajednici u kojoj osoba živi te temeljenjem na filozofiji koja promovira uključenost obitelji u tretman (Henggeler, 1999). Autor dolazi do takvih zaključaka na temelju rezultata devet istraživanja s maloljetnim počiniteljima kaznenih djela, od kojih tri istraživačke studije kao glavnu tehniku rada navode individualno savjetovanje. Tijekom razdoblja praćenja, koje je trajalo tri godine, rezultati ukazuju na smanjenu stopu ponovnog činenja kaznenih djela, smanjenu stopu konzumacije alkohola i opojnih droga te poboljšanu obiteljsku dinamiku.

Imajući u vidu već spomenutu činjenicu kako se najčešće radi o procjeni učinkovitosti specifičnog programa, a spoznaje o učinkovitosti generaliziraju se na tretmanski pristup, važno je spomenuti još jedno istraživanje, a s time i još jednu napomenu ili oprez pri interpretaciji dobivenih rezultata. Na temelju meta – analize koja je uključivala 32 studije, od kojih je 16 bilo usmjereno na problem maloljetničke delinkvencije, 9 na probleme u ponašanju, a ostale na zloupotrebu sredstava ovisnosti, nisko samopouzdanje i depresiju, Weisz, Jensen-Doss i Hawley (2006) nastojali su usporediti psihoterapeutske intervencije utemeljene na dokazima o učinkovitosti s uobičajenom kliničkom skrbi prema mladima. Iako su rezultati analize u skladu s ostalim istraživanjima, autori navode neke okolnosti važne za usporedbu. Smatraju da je tretmanima temeljenim na dokazima (EBT–u) primarni fokus sadržaj, struktura i protokolarnost, dok se manja pažnja posvećuje odnosu pomagača i korisnika. Najčešće se istraživanja rade na malim subuzorcima u kojima su pojedinci izjednačeni po osobnim obilježjima u svrhu istraživanja, te se takvi rezultati rijetko viđaju na šarolikim uzorcima kakva je svakodnevna tretmanska praksa, gdje se najčešće susreće komorbiditet. Zato, pri razmatranju rezultata treba imati na umu da su mnogi strukturirani programi, a time i istraživanja, usmjereni na specifičnu populaciju (poput maloljetnika s problemima vezanim uz zlouporabu sredstava ovisnosti, maloljetnika počinitelja obiteljskog nasilja i sl.).

Uzimajući u obzir različite načine izricanja ove mjere, nakon provedenog sudskog postupka ili uvjetovanjem o nepokretanju postupka, zanimljivo je istaknuti istraživanje Petrosina, Turpin-Petrosinove i Guckenburga (2010). Cilj meta – analize, koja je

2 Tema psihoterapeutskih pristupa u ovom radu bit će marginalno obrađena, iako treba naglasiti kako je to jedan od bitnijih elemenata tretmana na razini savjetodavnog procesa, odnosa i sadržaja tretmana.

objedinila 29 eksperimentalnih ili kvazi – eksperimentalnih studija (7304 maloljetnika), bila je procjena učinkovitosti kaznenopravnog procesuiranja maloljetnika nakon počinjenog kaznenog djela. Analiza je ukazala da procesuiranje nema nikakav utjecaj na smanjenje delinkventnog ponašanja, dok je upućivanje u programe u zajednici kao zamjena za kazneno – pravno procesuiranje po načelu oportuniteta najučinkovitije.

Kako u literaturi nedostaju opisi programa savjetovanja koji prethodi provjeri učinkovitosti, ponajviše jer se radi o meta – analizama, u nastavku će biti predstavljen jedan program savjetovanja maloljetnih počinitelja kaznenih djela, od sadržaja, načina provedbe do rezultata provjere učinkovitosti.

Juvenile Counseling and Assessment Program (JCAP)

Juvenile Counseling and Assessment Program (JCAP) (Calhoun, Glaser, Bartolomucci, 2001) osmišljen je 1994. godine u Georgiji (SAD) s ciljem djelovanja na psihološke, emocionalne i obrazovne potrebe maloljetnih počinitelja kaznenih djela i njihovih obitelji kroz suradnju s kaznenim sudom za maloljetnike (*Juvenile Court i State Department of Juvenile Justice*), lokalnom zajednicom i sveučilištem. Misija programa je ujediniti usluge, istraživanje i edukaciju sa svrhom zaštite maloljetnika i zadovoljenja njihovih potreba. Cilj intervencije usmjeren je na djelovanje na maloljetnike prije nego kriminalni stil života postane takav da zahtijeva intenzivniju intervenciju. Pristup u ovom programu temelji se na multidimenzionalnim i multikauzalnim modelima delinkventnog ponašanja, što podrazumijeva da se kao uzrok delinkvencije smatraju slabo razvijene socijalne vještine roditelja, povezanost s delinkventnim vršnjacima i slabe akademske vještine.

Savjetovanje koje se odvija jednom tjedno, započinje prvim uvodnim susretom, a uključuje procjenu potreba i maloljetnikovu odluku o mjestu odvijanja savjetovanja (u školi, na sudu ili državnom odvjetništvu), pri čemu maloljetnici najčešće izaberu školu. Intervencijski pristup uključuje nekoliko metoda rada: individualno savjetovanje, grupno savjetovanje i obiteljske konzultacije s ciljem zadovoljavanja sveobuhvatnih potreba korisnika programa. Pri tome se kroz individualno savjetovanje izravno radi na potrebama pojedinca i uče vještine koje mu mogu pomoći u ophođenju s drugima. No to je samo jedna razina u promoviranju socijalnih vještina. Grupno savjetovanje stvara priliku da se uče, a istovremeno i prakticiraju naučene vještine

u sigurnom okruženju. Na taj način rad integrira psihoedukativne, savjetodavne i terapijske sadržaje. No pristup u IACP programu je širi od individualnog tradicionalnog savjetovanja, što znači da savjetovatelj surađuje s roditeljima, voditeljima probacije, stručnim suradnicima na sudu, u školi, u centru za socijalnu skrb, i u drugim institucijama, sa svrhom osiguravanja cjelokupne i fleksibilne intervencije. Sadržaj rada najčešće obuhvaća trening kontrole ljutnje, trening životnih vještina i savjetovanje vezano uz izbor zanimanja i karijere, dok su neke teme rodno specifične – asertivnost, odnosi i eventualno zlostavljanje u prošlosti.

Kadish i suradnici (1999) provjeravali su učinkovitost IACP programa, odnosno individualnog i grupnog savjetovanja s 55 maloljetnika i maloljetnica, počinitelja kaznenih djela, između 9 i 17 godina, koji su sudjelovali u provedbi programa od 4 do 6 mjeseci. Istraživanje je imalo kontrolnu grupu maloljetnika s izrečenom probacijom. Osnovno istraživačko pitanje bilo je usmjereno na usporedbu stope ponovnog počinjenja kaznenih djela ove dvije skupine. Došlo se do zaključka kako je stopa recidivizma kod maloljetnika uključenih u IACP program manja u odnosu na kontrolnu skupinu (25% u odnosu na 64%), a uspješnost programa pripisana je učinkovitoj promjeni obrazaca ponašanja.

PRETPOSTAVKE ZA STVARANJE INTEGRIRANOG KONCEPTA SAVJETOVANJA MALOLJETNIH POČINITELJA KAZNENIH DJELA

Postoje određene teškoće u stvaranju integriranog pristupa savjetovanju maloljetnih počinitelja kaznenih djela jer se prvenstveno radi o metodi rada, dok sadržaj, populacija kojoj je namijenjen i pristupi mogu biti raznoliki. U svrhu razmatranja nekih pretpostavki potrebnih za stvaranje integriranog pristupa savjetovanja maloljetnih počinitelja kaznenih djela, u nastavku će biti prikazani teorijski koncepti i pristupi koji se koriste u provedbi, kao i teme i tehnike koje stručna literatura najčešće preporučuje u savjetovanju ove populacije. Drugim riječima, nastojat će se konceptualizirati savjetovanje maloljetnih počinitelja kaznenih djela.

Modaliteti u kojima se najčešće odvija savjetovanje maloljetnih počinitelja kaznenih djela su individualno i grupno savjetovanje. Individualno savjetovanje omogućuje izravan rad na problemima pojedinca i njegovog okruženja. Ono može pomoći pojedincu da izgradi specifične, po njegovoj mjeri osmišljene, vještine koje će ga voditi ka učinkoviti-

jem i prihvatljivijem ophođenju s drugima. Grupno savjetovanje provodi se s troje ili više osoba koje se redovito susreću s ciljem rješavanja vlastitih životnih problema, vođeni stručnim voditeljem. Nekoliko je prednosti grupnog savjetovanja, od ekonomičnosti gdje jedan ili dva voditelja/ice rade s nekoliko osoba, do utjecaja koji nastaju između članova grupe. U toj situaciji sudionici postaju aktivno uključeni u proces savjetovanja i sudjeluju u djelovanju na disfunkcionalno mišljenje, stavove i ponašanje drugih članova grupe. Grupno savjetovanje stvara priliku za svladavanje vještina rješavanja problema, nošenja s različitostima i stereotipima te pomaže u stvaranju pozitivnih odnosa (Masters, 2004). Corey (2004) tome pridodaje da grupa postaje prilika za učenje životnih vještina koje su nužne za razvijanje dobrih socijalnih odnosa te usvajanje pozitivnih normi. Grupne intervencije jednako su tako učinkoviti način promoviranja prosocijalnih strategija ophođenja koje stvaraju priliku mladima da uče i istovremeno i prakticiraju naučene vještine u sigurnom okruženju (Calhun, Glaser, Bartolomucci, 2001). Yalom (1995, prema Smith, 2006) naglašava da kod adolescenata grupni kontekst omogućuje prihvaćenost, stvaranje pozitivne socijalne podrške, osjećaj da osoba nije sama, mjesto za testiranje novih vrijednosti i razmišljanja, a ujedno i omogućuje da osoba pomogne drugima u osnaživanju.

O sveobuhvatnom konceptu savjetovanja maloljetnih počinitelja nemoguće je promišljati bez pridavanja značenja obilježjima maloljetnika, bar onih zajedničkih koje su karakteristične za razdoblje adolescencije i za maloljetnike u riziku bez obzira na prisutne teškoće i vrstu učinjenog kaznenog djela.

Kako je savjetovanje posebno korisno za osobe koje se nalaze u fazi određenih životnih promjena, prelazak iz mladenačke u odraslu dob razdoblje je kada savjetovanje može biti od pomoći. Calhoun, Glaser i Bartolomucci (1999) osvjetljavaju bitne čimbenike specifično vezane uz adolescentsku dob i uz okolnosti u kojima maloljetnici dolaze na savjetovanje. Adolescencija je obilježena emocionalnim, hormonalnim i tjelesnim promjenama. U tom razdoblju mlade osobe nastoje odgovoriti na pitanja: Tko sam ja? Što ću učiniti sa svojim životom? Maloljetnici koji nastoje postati neovisni često uviđaju da je teško uspostaviti kontrolu nad svojim životom. Ujedno je njihovo životno iskustvo ograničeno, što stvara nužnost da koriste druge tehnike pomoći po pitanju odlučivanja, zauzimanja perspektive i razumijevanja postupaka. Za adolescenciju je jednako tako specifična orijentiranost na sada i ovdje te na

trenutno zadovoljstvo. Ujedno treba imati na umu važnost prijateljstava, odanost i ovisnost o prijateljima te čest vršnjački pritisak.

Spence (1982, prema Calhun, Glaser i Bartolomucci, 1999.) je izolirao tri potencijalna mehanizma koji govore o načinu kako nedostatak znanja i socijalnih vještina može utjecati na pojavu delinkventnog ponašanja: (1) teškoće u razvijanju i održavanju prijateljstava rezultiraju činjenjem kaznenih djela kao načinom dolaska do statusa i odobravanja; (2) teškoće s vršnjacima i učiteljima u školi vode do markiranja i kršenja školskih pravila; (3) neadekvatan nadzor i briga roditelja/skrbnika povećava prilike za činjenjem kaznenih djela.

Mnoga obilježja maloljetnih počinitelja kaznenih djela slična su obilježjima populacije djece i mladih u riziku općenito. Mnogi od njih imaju emocionalnih ili ponašajnih problema – depresivnih raspoloženja, zlopotrebljavaju sredstva ovisnosti, nasilnički se ponašanja (Granello i Hanna, 2003), a životne situacije mogu ih dovesti u opasnost od budućih negativnih događaja. Takvi mladi imaju osobna obilježja ili žive u okolnostima koje predviđaju početak, nastavak ili eskalaciju problematičnog ponašanja. U skladu s tim, savjetovatelji rade na više životnih područja, a ne isključivo na problemu vezanom uz počinjenje kaznenog djela (Smith, 2006).

Kako u slučaju maloljetnika tako i u slučaju savjetovanja maloljetnih počinitelja kaznenih djela, oni rijetko samostalno dolaze na savjetovanje. Adolescenti su skupina koja se u pravilu samostalno ne javljaju u tretman jer najčešće nemaju uvid u problem te ne vide savjetovanje kao način rješavanja problema i način pomoći (Kazdin i Weizs, 2003). Upućeni su od strane drugih, u ovom slučaju suda ili općinskog državnog odvjetništva i teško prihvaćaju odgovornost za svoje postupke. Neki od njih su agresivni, nekomunikativni, hostilni i ljuti, što je karakteristika nedobrovoljnih korisnika.

Granello i Hanna (2003) napominju kako se malo istražuje područje savjetovanja populacije s opisanim obilježjima te smatraju da je potrebno definirati pristup tretmanu maloljetnih počinitelja kaznenih djela i populacije u riziku. Iako se većina autora slaže kako je potreban model rada, najčešće samo predlažu tehnike koje je moguće primijeniti i teme koje je nužno obuhvatiti u radu s ovom populacijom.

U integraciji dosadašnjih spoznaja može pomoći Hortonova shema (1996) u kojoj su predložene osnovne sastavnice modela savjetovanja. Ta shema omogućuje asimilaciju teorije, ali za razliku od rani-

jih pristupa ne predlaže integraciju psihoterapijskih teorija. Na razini teorije i strategija, četiri su komponente modela savjetovanja (Horton, 1996):

- Struktura procesa i teme,
- Principi promjene,
- Procesi promjene te
- Mehanizmi promjene.

Te komponente će biti predstavljene i pojašnjene u nastavku te će uključivati dosadašnje spoznaje iz područja savjetovanja maloljetnih počinitelja kaznenih djela. Na taj način prikaz može poslužiti kao struktura za početnu diskusiju o nužnosti stvaranja kriterija za praksu savjetovanja maloljetnih počinitelja kaznenih djela ili pak njenih osnovnih sastavnica.

1. Struktura procesa i teme

Struktura procesa najčešće se pojašnjava kroz faze koje daju okvir interveniranja. Uz njih se vežu zadaci, ciljevi, sadržaj, a u konačnici i poželjna dinamika razvoja odnosa, koje treba postići ili razviti u svrhu promjene. Faze mogu biti definirane jednostavno, poput početka, sredine i kraja procesa. Mogu biti i kompleksnije definirane poput stupnjeva uključenosti, promjene i trajanja.

Dinamiku samog procesa potrebno je dogovoriti s maloljetnikom. Ona se javlja na dvije razine. Prva uključuje dogovaranje oko duljine trajanja cjelokupnog savjetovanja, pojedinog susreta, učestalosti, povjerljivosti, te ona može biti od značaja za uspostavljanje stabilnosti procesa, dok se druga odnosi na razvoj savjetodavnog plana koji će omogućiti savjetovatelju i osobi kretanje prema zajedničkom razumijevanju što žele postići tijekom savjetovanja. S maloljetnim počiniteljima kaznenih djela ovo je vrlo važno razdoblje jer najčešće dolaskom na izvršenje mjere posjeduju malo informacija o procesu.

Horton (1996) predstavlja matricu procesa, s tri osnovne teme: *odnos, sadržaj i refleksija*. Na njih se vežu ciljevi i zadaci pojedinog stadija.

Prva tema odnosi se na *razvoj odnosa između maloljetnika koji dolazi na savjetovanje i savjetovatelja*. To je kontekst u kojem se zbiva promjena i područje koje je u najvećoj mjeri povezano s pozitivnim ishodom. Kvalitetan odnos osnova je klijen-

tovog učenja. Odnos nudi mogućnost maloljetniku da sagleda problem i radi na njemu. Tehnike koje se koriste u uspostavi i održavanju odnosa najčešće ovise o teorijskoj orijentaciji programa.

Sadržaj rada i terapeutski postupci uvelike se odnose na zadatke savjetovanja i primjenu tehnika u procesu rada na problemima i teškoćama. Imajući u vidu obilježja adolescenata, kao potencijalni sadržaji rada s maloljetnim počiniteljima kaznenih djela javljaju se teme učenja socijalnih vještina, učenja adekvatnih strategija nošenja s ljutnjom, rad na samopoimanju (najčešće u smjeru stvaranja realistične slike sebe) te planiranje budućnosti. Izbor zanimanja i karijere razvojni je zadatak adolescencije, te se tema školovanja i izbora zanimanja često javlja kao područje rada. No, populacija mladih u riziku može doživjeti dodatne teškoće u postizanju tog zadatka jer im je ograničen pristup željenim edukacijama i izboru zanimanja zbog slabih akademskih vještina i najčešće slabog školskog postignuća, pri čemu u radu treba dodatno sagledati koje su još vještine potrebne za postizanje tog cilja (Chartrand i Rose, 1996). Savjetovanje temeljeno na životnim vještinama omogućuje mladim ljudima učenje nošenja s trenutnim ili budućim teškoćama ili krizom u životu. Usmjereno je na promjenu ponašanja, osjećaja, stavova, vrijednosti i načina rješavanja problema mladih s delinkventnim obilježjima (Schinke i Gilchrist, 1984, prema Kadish i sur., 2001). Preporuku o sadržaju rada Anderson i Bushman (2002) temelje na činjenici da je antisocijalno ponašanje vođeno antisocijalnim mišljenjem i ličnošću, odnosno da je to relativno stabilan set obilježja koje osobe koriste u interpretaciji događaja iz svog okruženja i utječu na izbor antisocijalnog ponašanja. Imajući tu činjenicu u vidu, savjetovanje počinitelja kaznenih djela trebalo bi obuhvatiti nekoliko područja: (1) objašnjenje načina na koji sukobi utječu na ponašanje, (2) poučavanje načinima koji će omogućiti učinkovitije funkcioniranje u socijalnim sredinama, poput mjesta zaposlenja, škole, te u interpersonalnim odnosima te (3) djelovanje na uvjerenja koja opravdavaju ili podržavaju antisocijalne aktivnosti. U postizanju tih ciljeva mogu pripomoći svakodnevne situacije, dileme, poteškoće i konflikti, dok najčešće korištene tehnike uključuju

Tablica 2. Razvoj procesa savjetovanišnog rada predstavljen kroz odnos, sadržaj i refleksiju (Horton, 1996)

Tema	Zadaci prvog stupnja	Zadaci drugog stupnja	Zadaci trećeg stupnja
1) Odnos	Uspostava	Daljnji razvoj i korištenje odnosa	Završetak odnosa
2) Sadržaj	Procjena problema i potencijala	Posredovanje u učenju i promjeni	Konsolidacija i primjena
3) Refleksija	Razvoj plana i ciljeva savjetovanja	Nadzor i provjera prikladnosti dogovorenih ciljeva; reflektiranje na proces	Evaluacija procesa i ishoda.

vještine učinkovitog nošenja s ljutnjom, rješavanje interpersonalnih konflikata, traženje motivacije za ustrajnost u školovanju, traženje zaposlenja i dr.

Po pitanju terapijskih postupaka koje je moguće primijeniti s maloljetnim počiniteljima kaznenih djela Granello i Hanna (2003) navode nekoliko tehnika koje se mogu upotrijebiti i u individualnom i u grupnom savjetovanju maloljetnih počinitelja kaznenih djela. Kao osnovu navode uspostavljanje terapijskog odnosa s maloljetnikom te navode nužnost rada na sljedećim temama:

- **Ponovno uspostavljanje izgubljene empatije**, jer je obilježje ove populacije nedostatak sažaljenja u odnosu na osobe koje su povrijedili, a to je povezano s nedostatkom empatije. Uspostava empatičkog razumijevanja može biti snažan katalizator tretmanske promjene.
- **Osvještavanje povezanosti između povrede, boli i bijesa**. Hanna (1999, prema Granello i Hanna, 2003) naglašava nužnost alternativnom pristupu ljutnji. Mnogi maloljetni počinitelji kaznenih djela ponosni su na svoje emocije ljutnje i bijesa te se njima hvale. Iako najčešće otvoreno pričaju o njima, pokazuju malo namjere za njihovu promjenu. Iz tog razloga važno je pristupiti ljutnji kao emociji koja nastaje nakon što su bili povrijeđeni i osvijestiti koliko je ljutnja povezana s povređivanjem i boli. Takav pristup može ojačati samootkrivanje i iskrenost te voditi ka konstruktivnoj promjeni.
- Obilježje adolescencije su optuživačka ponašanja, te je pitanje slobode važna tema koja okupira mlade, ali u razgovor o njoj najčešće prilaze neprijateljski. Tijekom tehnike **izazova slobode**, razgovor o slobodi koristi se za promjenu perspektive i stjecanje uvida u izbore povezane s antisocijalnim ponašanjem. Sama tehnika je istovremeno i empatična i konfrontirajuća (odnosno paradoksalna). Naglašavajući kako drugi (koje najčešće optužuju za vlastite izbore) imaju kontrolu nad njihovim mislima i ponašanjima, mlade je moguće poučiti o preuzimanju odgovornosti za vlastita ponašanja.
- **Za rad na nasilnim reakcijama** predlaže se tehnika „terapijskog prekidača“, ukoliko se nasilje javlja kao reakcija na nepoštivanje ili omalovažavanje njih samih. Putem nje maloljetnicima se na metaforičan način želi dati do znanja da će takva nasilna reakcija s vremenom prestati biti učinkovita. „Prekidač“ podrazumijeva naglu i agresivnu reakciju izazvanu od

nekoga iz maloljetnikove okoline te se putem te metafore želi dati do znanja da će se nasilna reakcija „istrošiti“ kao što se i prekidač može potrgati prekomjernim korištenjem. Osoba ima zadatak pratiti fiziologiju, emocije i misli bilo tijekom „pritiskanja prekidača“ od strane grupe ili savjetovatelja tijekom savjetodavnog procesa bilo u svakodnevnim situacijama.

- **Odnosi u okruženju**, prvenstveno izgradnja pozitivnih i osnažujućih odnosa trebaju biti važna tema rada bilo kroz povezanost s grupama sličnih interesa ili problema, organizacijama u kojima se može na prosocijalan način provoditi slobodno vrijeme što podrazumijeva da savjetovatelj bude upoznat s takvim mogućnostima u zajednici u kojoj maloljetnik živi.

Nakon široko pojašnjenje druge teme Hortonove matrice procesa (sadržaja), treća tema odnosi se na *refleksiju i evaluaciju* plana, napretka i ishoda, unutar samog odnosa u savjetovanju. Refleksija se zbiva i izvan procesa savjetovanja primjerice putem supervizije koja omogućuje poboljšanje izvedbe i profesionalno učenje.

2. Principi promjene

Druga komponenta modela odnosi se na *principe promjene* (Beitman, 1994, prema Horton, 1996) koji se očituju izravno kroz izgrađeni odnos i sadržaj rada. *Identifikacija fokusa/cilja promjene* može uključivati misli, osjećaje, ponašanja, a kod maloljetnih počinitelja kaznenih djela ona najčešće uključuje antisocijalne misli i ponašanje te interpersonalne sukobe (uključujući i obiteljski sustav). Obzirom da su neki pojedinci u otporu od promjene, a time i od savjetovanja, *istraživanje i konfrontiranje otpora prema promjeni* postaje važna komponenta rada. Promjena uključuje gubitak nečeg poznatog što maloljetnici doživljavaju kao ograničavanje njihovih izbora. U literaturi se u tom smislu spominje „sindrom nemotiviranog klijenta“ (Nir i Cutler, 1978, prema Granello i Hanna, 2003), posebno dok se savjetovanje odvija u zajednici, odnosno u prirodnom okruženju maloljetnika. Kako nedostatak motivacije često može biti prepreka u radu, važan korak treba biti iznalaženje motivacije za promjenu. Otpor se može manifestirati kroz različita ponašanja: kroz izolaciju i nepovezanost, nepovjerenje prema pomagaču/savjetniku, udovoljavanje samo minimalnim zahtjevima mjere, kroz nisku razinu samo-otkrivanja, cinizam i neprihvatanje odgovornosti za počinjeno kazneno djelo ili postojanje problema (Shearer i Ogan, 2002). Uz to, osobe „u otporu“ postižu manje promjena u svom ponašanju i ranije

napuštaju tretman. Zato se promjena razine motiviranosti može gledati kao ključni element tretmana (Willoughby i Perry, 2002). Obzirom da su problemi kod opisane populacije najčešće u području odnosa, zlopotrebe sredstava ovisnosti, zaposlenja i mentalnog zdravlja, mladi najčešće jesu motivirani za razumijevanje vlastitih iskustava i frustracija (Sun, 2008). To je mogući smjer rada na povećanju motivacije za aktivnim sudjelovanjem u tretmanu, a time i za promjenom. Osobe su motivirane za promjenu kada se savjetovatelji usmjere na snage, a ne na teškoće ili probleme (Smith, 2006). Na taj način osoba u tretmanu dobiva izvanjsku verbalnu i odnosnu potvrdu. *Utvrdjivanje potencijala klijenta* odnosi se na osnaživanje postojećih potencijala i mogućnosti pojedinca ili izgradnju novih koji omogućuju učenje samostalnog nošenja s problemima. Jedan od pristupa savjetovanju koji je prvenstveno usmjeren mladima u riziku je model savjetovanja temeljen na *snagama* (Smith, 2006). Model je predstavljen kroz teorijske koncepte na kojima se temelji, osnovne principe koji predstavljaju teorijski okvir, stadije³ modela i tehnike⁴ savjetovanja.

S maloljetnim počiniteljima kaznenih djela bitno je pojasniti da su oni *odgovorni za promjenu*, a da savjetovatelj može samo pomoći u promjeni. Spremnost na promjenu značajan je prediktor ishoda, a obzirom na najčešće nisku razinu spremnosti na promjenu kod maloljetnih počinitelja kaznenih djela, nužno je da to bude procesni cilj te da se u skladu s tim primijene određene strategije i intervencije. Iako savjetovanje maloljetnih počinitelja kaznenih djela najčešće ne uključuje izravan rad osobe iz okruženja, i dalje treba imati na umu da pojedinac nije izoliran od utjecaja okoline i vlastitih određenih obilježja (spol, kultura, etnicitet). S tim može biti povezan i osjećaj determiniranosti tim okolnostima i nemogućnost izbora ponašanja. Zato je važno imati razumijevanja i kod pojedinca *osvijestiti postojeće utjecaje i pronaći adekvatne načine rješavanja problema uzimajući u obzir utjecaje okoline*. No, u izravnom radu, postoje i dodatne prepreke u samoj izvedbi tretmana koje se tiču okolinskih čimbenika. Neki se odnose na samog maloljetnika, poput dolaska/prijevoza do mjesta na kojem bi se savjetovanje trebalo održavati, nedostatka odgovorne osobe u okruženju maloljetnika koja se brine za njih, a time i za redovito dolaženje na susrete, dok se neke teškoće tiču samog sustava, poput fragmentiranosti tretmana između raznih pru-

žatelja usluga, organizacija adekvatnog tretmana za određenog maloljetnika i njegove potrebe. *Pomoć u učenju novih načina razmišljanja i ponašanja te zauzimanje nove perspektive* osnovna je svrha savjetovanja. Promjena perspektive dešava se u raznim fazama rada. Da bi osoba učinila promjenu, mora promijeniti način gledanja na vlastite teškoće ili pak na postojeći problem.

Daljnja pomoć u *poticanju primjene i generalizaciji naučenog* u svakodnevnom životu važna je komponenta rada u kojoj se uloga savjetovatelja temelji na podršci maloljetniku u njegovoj primjeni novonaučenih vještina u radu na problemu ili u svakodnevnim životnim situacijama. Provedbu ove intervencije potrebno je završiti na dvije razine – na razini odnosa potrebno je evaluirati proces i sagledati koje je promjene maloljetnik napravio u svom životu, dok s druge strane zahtjeva formalno – pravno zaključivanje intervencije, najčešće putem izvješća.

3. Procesi promjene

Treća komponenta modela odnosi se na objašnjenje *procesa promjene*. Sve prisutniji model u pojašnjenju procesa promjene antisocijalnih obrazaca ponašanja je transteorijski model promjene (Prochaska i DiClemente, 1983). Autori modela proces promjene opisuju kroz nekoliko stadija koji identificiraju stupnjeve klijentove spremnosti na promjenu. Stupnjevi promjene (njih pet) predstavljaju temeljnu dimenziju transteorijskog modela, a ovisno o stadiju primjenjuju se intervencije i strategije adekvatne za postizanje ciljeva. *Predkontemplacija* je stupanj u kojem osobe nemaju namjeru mijenjati svoje ponašanje u bližoj budućnosti, nisu svjesne problema ili ga podcjenjuju. *Kontemplacija* je stupanj u kojem su osobe svjesne da problem postoji i ozbiljno razmišljaju o njegovom rješavanju, ali se na to nisu obvezale. Ovaj stadij obilježen je prikupljanjem informacija o akcijama koje će osoba trebati poduzeti, sagledavanjem dobitaka i gubitaka od činjenja promjene, ali bez poduzimanja ikakvih akcija. *Priprema* uključuje obvezivanje i planiranje. Osobe u ovoj fazi imaju namjeru poduzeti određene akcije u bliskoj budućnosti. *Akcija* je stupanj u kojem pojedinci modificiraju svoje ponašanje, iskustva i okolinu sa svrhom rješavanja svog problema te uključuje specifične korake u izvedbi plana. *Održavanje* je posljednji stupanj u kojem novo ponašanje postaje normativ. U tom stadiju osobe rade na prevenciji povrata.

3 1. Stvaranje odnosa, 2. Identifikacija snaga, 3. Procjena trenutnog problema, 4. Ohrabivanje i buđenje nade, 5. Skiciranje rješenja problemu, 6. Izgradnja snaga i kompetencija, 7. Osnaživanje, 8. Promjena, 9. Izgradnja otpornosti, 10. Evaluacija i praćenje.

4 Neke od tehnika su: tehnika oprosta, promjena perspektive na životne okolnosti, restrukturiranje.

Ukoliko sa stadijima promjene povežemo odnos savjetovatelja i maloljetnika koji uči nove obrasce ponašanja, u svakom od navedenih stadija savjetovatelj može imati drugačiju ulogu i pristupiti tretmanu ovisno o razini spremnosti na promjenu (Prochaska i Norcross, 1994, prema Willoughby i Perry, 2002). U predkontemplativnoj fazi on može biti „brižan skrbnik“ koji nastoji razumjeti okolinske čimbenike koji bi mogli potaknuti promjenu, u kontemplativnoj fazi njegova uloga je najbliža „učitelju Sokratovskog tipa“ koji nudi racionalne diskusije i reevaluacije dosadašnjeg ponašanja. U fazi pripreme je „iskusan trener“ s ciljem osnaživanja maloljetnika prema promjeni, dok je u fazi akcije uloga savjetovatelja konzultativna, u smislu održavanja spremnosti i rada na promjeni te s ciljem stvaranja novih ponašajnih strategija. Takvu ulogu savjetovatelj ima i u fazi održavanja s ciljem integriranja promjene/novostečenih obrazaca ponašanja u svakodnevni život.

4. Mehanizmi promjene

Četvrta komponenta modela odnosi se na *mehanizme promjene*. Kao neki od najčešćih mehanizama promjene navode se odnos između klijenta i terapeuta, osnaživanje potencijala i snaga, trening određenih vještina te stvaranje novog razumijevanja problema (Garfield, 1992, prema Horton 1996). Prohaska, DiClemente Norcross (1992) navode teorijske mehanizme promjene koji su povezani i pomažu promjeni na različitim stadijima promjene:

- Povećanje svjesnosti (povećanje informacija o sebi i o vlastitom problemu kroz opservaciju, konfrontaciju, interpretaciju ili biblioterapiju);
- Emocionalno olakšanje (iskustvo povećanog negativnog pritiska zbog postojećeg problema, odabiranje i obvezivanje za promjenu);
- Re-evaluacija okolnosti u okruženju (sagledavanje kako prisutno ponašanje ili problem utječe na okolinu i njemu/njoj značajne osobe);
- Samoprocjena (procjena što osoba misli i osjeća u odnosu na problem putem ponovne procjene vlastitih vrijednosti i uvjerenja);
- Samo – oslobođenje (olakšanje zbog spoznaje da je promjena moguća);
- Kontrola izvanrednih stanja (učenje zdravih i poželjnih obrazaca ponašanja kojima će se prevenirati negativna ponašanja);
- Supstitucija (učenje načina zamjene negativnih ponašanja s novo naučenim poželjnim ponašanjima putem pozitivnih tvrdnji, pozitivnih stavova o samom sebi);
- Osnaživanje (samonagrađivanje ili nagrađivanje od strane drugih zbog učinjenih promjena);

- Uključenost u pomažući odnos (izgradnja ili održavanje odnosa s osobom s kojom je moguće pričati o problemu) te
- Kontrola poticaja (promjena okruženja s ciljem povećanja prisutnosti činitelja koji potiču pozitivnu promjenu i smanjenje činitelja koji potiču negativno ponašanje).

Promatrajući sumarno, najviše spoznaja o savjetovanju maloljetnih počinitelja kaznenih djela prisutno je u području strukture procesa i tema. Na temelju tih spoznaja moguće je predstaviti proces savjetovanja te teme i tehnike rada s tom populacijom. Kod principa promjene situacija je donekle jednaka. Iako se nalaze preporuke za rad na svim principima promjene, najveći naglasak je na otporu prema promjeni, dok se ostali principi izravno ili neizravno vežu uz njega. Po pitanju procesa promjene, literatura usmjerena isključivo na maloljetne počinitelje kaznenih djela je rijetka. Iako je transtorijski model promjene najčešće spominjan, valja naglasiti kako se u novije vrijeme pojavljuju istraživanja s ciljem provjere mijenjaju li se maloljetnici na jednaki način kao i odrasli (Hemphill i Howell, 2000; Jordan, 2005). Slična situacija je i po pitanju mehanizama promjene, gdje su spoznaje generalne za populaciju počinitelja kaznenih djela, bez obzira na dob.

U SUSRET STANDARDIMA?

Predstavljanjem savjetovanja maloljetnih počinitelja kaznenih djela kroz opisivanje zakonskog okvira intervencije, predstavljanje programa i rezultata istraživanja provjere učinkovitosti programa savjetovanja i pokušaja sumiranja tehnika, sadržaja i teškoća u radu koji se najčešće spominju u ovom kontekstu, nastojalo su se sumirati dosadašnja saznanja iz literature o ovoj temi.

Još jedna važna, do sada nespomenuta dimenzija, je i kvaliteta programa. Porastom, uključivanja mladih kojima je „određeno“ uključivanje u savjetovanišne programe, javljaju se istraživanja koja provjeravaju kvalitetu savjetovanišnih programa. Pitanje je dobivaju li maloljetni počinitelji upućeni na savjetovanje od strane suda jednaku kvalitetu usluge u odnosu na one koji su na neki drugi način upućeni ili se samostalno javljaju na savjetovanje. Za odgovor na to pitanje, Leone, Roget i Norland (2009) proveli su istraživanje u kojem su sudjelovali stručnjaci iz 58 agencija koji, između ostalih savjetodavnih usluga, rade i s maloljetnim počiniteljima kaznenih djela. Kriterij podjele agencija bio je broj korisnika upućenih od strane suda u odnosu

na one upućene na druge načine. Rezultati ukazuju da su agencije koje imaju klijente upućene od strane suda u više od 75% slučajeva, identične drugima ili čak po nekim obilježjima bolje – savjetovatelji i supervizori su bolje educirani te stručnjaci imaju više iskustva u izravnom radu s klijentima.

Kako savjetovanje maloljetnih počinitelja postaje sve češća praksa, Leone, Roget i Norland (2009) ističu da savjetovatelji i supervizori savjetovatelja moraju biti upoznati s protokolima u radu, moraju biti licencirani, obavljati administrativne zadatke, poštovati politiku organizacije, supervizirati i evaluirati vlastiti rad. U ovom području rade stručnjaci različitih pomagačkih profesija educirani u različitim psihoterapeutskim pristupima, a samo zakonski okvir i etički kodeksi pojedinih profesija osiguravaju jedinstvenost provedbe ove mjere s prilično malo odredbi i preporuka. Tako da se javlja pitanje u kojoj mjeri postojeći zakoni, pravilnici i etički kodeksi profesija mogu osigurati kvalitetu ukoliko je poznata raznolikost okolnosti na provedbenoj razini. Tim okolnostima, u promišljanju o nužnosti kreiranja standarda kvalitete, mogu se pridodati neki, sada već stari zaključci, a čija provedba još uvijek predstavlja teškoću. Primjerice na koji način usmjeriti određene programe prema određenim skupinama, što sve uključiti u kriterije koji će pomoći u odlučivanju o uključivanju u program, je li moguće opisati sve programe savjetovanja maloljetnih počinitelja kaznenih djela koji se provode na određenom području kako bi psihosocijalni tretman u savjetovalištu bio što više usklađen s potrebama maloljetnika (Nieto, 1996).

Na tragu toga, za primjer mogu poslužiti standardi kvalitete za djecu i obitelji u potrebi, izrađeni od Ureda za maloljetničku delinkvenciju Floride (Florida Department of Juvenile Justice, 2010). Iako se ti standardi odnose na cijeli kontinuum intervencija i obuhvaćaju područje upravljanja, interveniranja i smještaja djece i mladih u institucionalnu skrb, područje standarda koji se odnose na savjetodavne usluge uključuju nužnost poštovanja sljedećeg:

- usklađenost savjetodavnih usluga s intervencijskim planom i s identificiranim potrebama tijekom procesa procjenjivanja,
- utemeljenost rada s osobom u potrebi na: definiranje trenutnog problema, procjenu potreba, izradu plana savjetovanja, stalno revidiranje

plana, vođenje slučaja i praćenje osobe nakon savjetovanja,

- vođenje individualnih bilješki tijekom procesa savjetovanja uzimajući u obzir načela povjerljivosti,
- vođenje kronoloških bilješki o napretku osobe tijekom savjetovanja te
- uključenost savjetovatelja u redovnu superviziju.

Za razmišljanje o standardima rada i kvalitete mogu poslužiti puno uži standardi srodnog područja rada – savjetovanja u školama (The California Standards for the School Counseling Profession) (CASC, 2009). Njihova je namjera osigurati zajedničko razumijevanje rada, osigurati okvir koji omogućuje razvoj odgovornosti, znanja, uspješne prakse i usluga te povećati razumijevanje rada u široj stručnoj javnosti. Tako osmišljeni standardi zajednička su vizija kvalitete stručnjaka s različitim vrijednostima, iskustvom, znanjem, profesionalnim usmjerenjem.

Oni se odnose na sljedeća područja rada:

- Uključivanje, savjetovanje i podrška svim maloljetnicima,
- Promocija obrazovnih i socijalnih vještina, razvoj osobnosti i zaposlenja kroz planiranje, implementaciju i evaluaciju programa,
- Korištenje različitih izvora informacija za rad na poboljšanju ponašanja i postignuća,
- Suradnja s ostalim institucijama u zajednici,
- Promocija i uspostava sigurnog okruženja koje omogućuje učenje i rad na osobnim problemima i
- Rad na daljnjem profesionalnom razvoju.

Predstavljeno upućuje na zaključak da se standardi u području savjetovanja maloljetnih počinitelja kaznenih djela trebaju odnositi na način rada, odnosno na procjenu i planiranje rada, sadržaj rada te na praćenje, nadalje na obilježja stručnjaka koji izravno rade s mladima te na kontekst u kojem se savjetovanje odvija. No, za postavljanje standarda provedbe ove mjere nezaobilazne su stručne rasprave⁵ koje bi trebale pozvati na suradnju stručnjake na svim razinama provedbe ove mjere, od onih koji izravno rade s maloljetnicima, do stručnjaka koji nadziru provedbu ove mjere ili odlučuju o njenom izricanju. Nadalje, potrebna su i istraživanja koja bi bila usmjerena na stjecanje saznanja o obilježjima maloljetnika i mladih punoljetnika kojima se izriče

5 Prva u nizu stručnih rasprava održala se u Odgojnom savjetovalištu Centra za rehabilitaciju Edukacijsko – rehabilitacijskog fakulteta, 7. listopada, 2011. kada je održan okrugli stol pod nazivom „Izazovi provedbe posebne obaveze uključivanja u individualni ili skupni psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade“ na kojeg su se odazvali stručnjaci koji na razne načine rade na provedbi ove odgojne mjere: iz udruga građana i drugih stručnih organizacija koji izravno rade s mladima na provedbi ove posebne obaveze, iz centara za socijalnu skrb, općinskih državnih odvjetništava, općinskih sudova i dr.

ova posebna obaveza te koja bi osvijestila socio – kulturne prilike koje mogu utjecati na provedbu savjetovanja s maloljetnicima. Na taj način bilo bi moguće na temelju procijenjenih potreba strukturirati i kreirati paletu programa koji bi bili prilagođeni raznolikim potrebama i obilježjima korisnika. Tako programi mogu biti usmjereni na određena obilježja počinjenog kaznenog djela (npr. programi usmjereni počiniteljima nasilja, počiniteljima obiteljskog

nasilja, maloljetnicima koji zlorabljavaju određena sredstva ovisnosti) ili pak programi mogu biti kreirani bez obzira na vrstu kaznenog djela, imajući u vidu ishode i vještine koje su potrebne određenom maloljetniku (trening kontrole ljutnje, program usmjeren prema maloljetnicima koji su napustili obrazovni sustav) ili pak na temelju nekog drugog kriterija/obilježja koje je procijenjeno u procesu odlučivanja o najprimjerenijoj intervenciji.

LITERATURA:

- ALCA Counseling Association (1997): Principles and procedures. Preuzeto 10. veljače, 2011. s Internet stranice www.alamacounseling.org/ppmanual.pdf
- Anderson, C.A., Bushman, B.J. (2002): Human aggression? *Annual Review of Psychology*. 53. 27 – 51.
- Block, P. (2000): *Flawless consulting: a guide to getting your expertise used*. Jossey-Bass/Pfeiffer. San Francisco.
- California Association of School Counselors (2009): The California Standards for the School Counseling Profession. Preuzeto 9. rujna, 2011. s Internet stranice www.schoolcounselor-ca.org.
- Calhoun, G.B., Glaser, B.A., Bartolomucci, C.L. (1999): Counseling the Juvenile Offender. U: Horne, A.M., Kiselica, M.S. (ur.). *Handbook of counseling boys and adolescent males: a practitioner's guide*. Sage Publications. Thousand Oaks.
- Calhoun, G.B., Glaser, B.A., Bartolomucci, C.L. (2001): The Juvenile Counseling and Assessment model and Program: A Conceptualization and Intervention for Juvenile Delinquency. *Journal of Counseling & Development*. 79. 131 – 141.
- Chartrand, J. M., Rose, M. L. (1996): Career interventions for at-risk populations: Incorporating social cognitive influences. *The Career Development Quarterly*. 44. 341-353.
- Corey, G. (2004): *Teorija i praksa psihološkog savjetovanja i psihoterapije*. Naklada Slap. Jastrebarsko.
- Drake, E.K., Aos, S., Miller, M.G. (2009): Evidence – Based Public Policy Options to Reduce Crime and Criminal Justice Costs: Implications in Washington State. *Victims and Offenders*. 4. 170 – 196.
- Dryden, W. (2006): *Counselling in a nutshell*. Sage Publications. London.
- Florida Department of Juvenile Justice (2010): *Children/Families in need of services standards*. Bureau of Quality Assurance. Florida Department of Juvenile Justice. Florida.
- Gendreau, P., Smith, P., French, S. (2006): The Theory of Effective Correctional Intervention: Empirical Status and Future Directions. (U): Cullen, F. Wright, J., Coleman, M. (ur.): *Taking stock: The status of criminology theory*. Transaction Press. Piscataway, NJ. 419-446.
- Granello, P.F., Hanna, F.J. (2003): Incarcerated and Court – Involved Adolescents: Counseling an At – Risk Population. *Journal of Counseling and Development*. 81. 11 – 18.
- Hemphill, J. F., Howell, A. J. (2000): Adolescent offenders and stages of change. *Psychological Assessment*. 12(4), 371-381.
- Henggeler, S.W. (1999): Multisystemic Therapy: An Overview of Clinical Procedures, Outcomes, and Policy Implications. *Child Psychology & Psychiatry Review*. 4 (1). 2 – 10.
- Henggeler, S.W., Schoenwald, S.K. (2011): Evidence – based interventions for juvenile offenders and juvenile justice policies that support them – social policy report. *Sharing child and youth development knowledge*. 25 (1). 1 – 28.
- Holmbeck, G.N., Greenley, R.N., Franks, E.A. (2003): *Developmental Issues and Considerations in Research and Practice*. (U) Kazdin, A.E., Weisz, J.R. (ur.) *Evidence – Based Psychotherapies for Children and Adolescents*. The Guilford Press. London.
- Horton, I. (1996): *Towards the construction of a model of counselling*. (U) Bayne, R., Horton, I., Bimrose, J. (ur.): *New Directions in Counselling*. Routledge. London.
- Jordan, M. (2005): *Decisional Balance Scale: Restructuring a measurement of change for adolescent offenders*. Master Thesis. University of North Texas. SAD.
- Kadish, T. E., Glaser, B. A., Calhoun, G. B., Ginter, E. J. (2001): Identifying the Developmental Strengths of Juvenile Offenders: Assessing Four Life-Skills Dimensions. *Journal of Addictions & Offender Counseling*. 21 (2), 85-95.
- Kadish, T.E., Glaser, B.A., Risler, E.A., Calhoun, G.B. (1999): *Counseling Juvenile Offenders: A Program Evaluation*. *Journal of Addictions & Offender Counseling*. 19 (2), 88 – 94.
- Kazdin, A.E., Weisz, J.R. (2003): *Context and Background of Evidence – Based Psychotherapies for Children and Adolescents*. (U) Kazdin, A.E., Weisz, J.R. (ur.) *Evidence – Based Psychotherapies for Children and Adolescents*. The Guilford Press. London.
- Leone, M.C., Roget, N.A., J.H. Norland (2009): Clinical supervision of court – referred juvenile offenders: Are juvenile referrals the least among equals? *Children and Youth Services Review*. 31. 451 – 456.
- Lipsey, M.W., Wilson, D. B., Cothorn, L. (2000): *Effective Interventions for Serious Juvenile Offenders*. OJJDP. Washington, DC.

- Lipsey, M.W., Howell, J.C., Kelly, M.R., Chapman, G., Carver, D. (2010): Improving the Effectiveness of Juvenile Justice Programs. A New Perspective on Evidence – Based Practice. Center for Juvenile Justice Reform.
- Masters, R.E. (2004): Counseling criminal justice offenders. Sage Publications. Thousand Oaks.
- McLeod, J. (2001): An introduction to counseling. Open University Press. Buckingham.
- Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi Republike Hrvatske (2010): Godišnje statističko izvješće 2010. Preuzeto 23. rujna, 2011. s mrežne stranice: http://www.mzss.hr/zdravstvo_i_socijalna_skrb/socijalna_skrb/statisticka_izvjesca/godisnje_izvjesce_2010
- Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi Republike Hrvatske (2009): Godišnje statističko izvješće 2009. Preuzeto 11. rujna, 2011. s mrežne stranice: http://www.mzss.hr/zdravstvo_i_socijalna_skrb/socijalna_skrb/statisticka_izvjesca/godisnje_izvjesce_2009
- Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi Republike Hrvatske (2008): Godišnje statističko izvješće 2008. Preuzeto 11. rujna, 2011. s mrežne stranice: http://www.mzss.hr/zdravstvo_i_socijalna_skrb/socijalna_skrb/statisticka_izvjesca/godisnje_izvjesce_2008
- Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi Republike Hrvatske (2007): Godišnje statističko izvješće 2007. Preuzeto 11. rujna, 2011. s mrežne stranice: http://www.mzss.hr/zdravstvo_i_socijalna_skrb/socijalna_skrb/statisticka_izvjesca/godisnje_izvjesce_2007
- Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi Republike Hrvatske (2006): Godišnje statističko izvješće 2006. Preuzeto 11. rujna, 2011. s mrežne stranice: http://www.mzss.hr/zdravstvo_i_socijalna_skrb/socijalna_skrb/statisticka_izvjesca/godisnje_izvjesce_2006
- Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi Republike Hrvatske (2005): Godišnje statističko izvješće 2005. Preuzeto 11. rujna, 2011. s mrežne stranice: http://www.mzss.hr/zdravstvo_i_socijalna_skrb/socijalna_skrb/statisticka_izvjesca/godisnje_izvjesce_2005
- Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi Republike Hrvatske (2004): Godišnje statističko izvješće 2004. Preuzeto 11. rujna, 2011. s mrežne stranice: http://www.mzss.hr/zdravstvo_i_socijalna_skrb/socijalna_skrb/statisticka_izvjesca/godisnje_izvjesce_2004
- Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi Republike Hrvatske (2003): Godišnje statističko izvješće 2003. Preuzeto 11. rujna, 2011. s mrežne stranice: http://www.mzss.hr/zdravstvo_i_socijalna_skrb/socijalna_skrb/statisticka_izvjesca/godisnje_izvjesce_2003
- National Board for Certified Counselors (2011): About Professional Counseling. Preuzeto 4. listopada, 2011. s mrežne stranice: www.nbccinternational.org
- Nieto, M. (1996): Community Correction Punishments: An Alternative To Incarceration for Nonviolent Offenders. California Research Bureau. Preuzeto 26. kolovoza, 2011. s interent stranice <http://www.library.ca.gov/crb/96/08/>.
- Petrosino, A., Turpin – Petrosino, C., Guckenburg, S. (2010): Formal system processing of juveniler: Effects on delinquency. The Campbell Collaboration. Preuzeto 26. kolovoza, 2011. s mrežne stranice: www.campbellcollaboration.org/lib.../761.
- Prochaska, J. Q, DiClemente, C. C. (1983): Stages and Processes of Self-Change of Smoking: Toward An Integrative Model of Change. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*. 51 (3), 390 – 395.
- Prohaska, J.O., DiClemente, C.C., Norcross, J.C. (1992): In Search of How People Change. Applications to Addictive Bahavior. *American Psychologist*. 47(9), 1102 – 1114.
- Shearer, R.A., Organ, G.D. (2002): Measuring treatment resistance in offender counseling. *Journal of Addictions and Offender Counseling*. 22, 72 – 82.
- Sheppard, G. (2011): Notebook on Ethics, Legal Issues, and Standards for Counsellors. Preuzeto 4. listopada, 2011. s mrežne stranice: www.ccacc.ca/en/resources/notebookonethics.
- Smith, E.J. (2006): The Strength-Based Counseling Model. *The Counseling Psychologist*. 34 (1). 13 – 79.
- Sun, K. (2008): Correctional counseling: a cognitive growth perspective. Jones & Bartlett Publishers. Sudbury, MA.
- Zakon o sudovima za mladež. Narodne novine 111/97, 27/98, 12/02.
- Zakon o sudovima za mladež. Narodne novine 84/11.
- Zakon o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje. Narodne novine 153/09.
- Prekršajni zakon. Narodne novine. 107/07.

- Žižak, A. (2010): Teorijske osnove intervencija; socijalnopedagoška perspektiva. Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko – rehabilitacijski fakultet. Zagreb.
- Weisz, J.R., Jensen – Doss, A., Hawley, K.M. (2006): Evidence – Based Youth Psychotherapies Versus Usual Clinical Care. A Meta – Analysis of Direct Comparisons. *American Psychologist*. 61 (7). 671 – 689.
- Willoughby, T., Perry, G.P. (2002): Working with violent youth: Application of the Transtheoretical model of change. *Canadian Journal of Counselling*. 36 (4). 312 – 326.
- Wilson, D.B., Bouffard, L.A., Mackenzie, D.L. (2005): A Quantitative Review of Structured, Group – oriented, Cognitive – behavioral Programs for Offenders. *Criminal Justice and Behavior*. 32 (2). 172 – 204.

SPECIFICITIES OF COUNSELING JUVENILE OFFENDERS

SUMMARY

This paper is focused on presenting and questioning the main aspects of counseling juvenile offenders. Due to the fact that this area of counseling is rarely examined, there is a prevailing professional opinion of a need to define the approach of counseling juvenile offenders and population in risk. This paper presents an overview of the specificities in the process of counseling juvenile offenders, lays out the legal framework of special obligatory inclusion into individual or group psychosocial treatment within the youth counseling service, also content of the intervention and gives an evaluation of the efficacy of such treatment programs. Through the overview of the many approaches and the complexity of the process on its performance level, this paper tends to depict the current diversity in the process of counseling youthful offenders. The framework used in the integration of present knowledge is the Horton method (1996) in which the basic guidelines of the counseling process are laid out: process structures and themes, general principles of change, process of change and mechanisms of change. Lastly, this paper deals with the necessity of creating quality standards in counseling youthful offenders and proposes the areas of standards that might be used as a framework for a scientific debate.

Key words: *counseling juvenile offenders, special obligatory inclusion into individual or group psychosocial treatment within the youth counseling service, quality standards*